

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De brexit toont het democratisch failliet van de EU [I]

Nee, deze crisis is ernstig, maar zal leiden tot zelfreflectie en hervorming

door *Jaap de Hoop Scheffer*

Voormalig minister van Buitenlandse Zaken en voormalig secretaris-generaal van de NAVO.

Met de brexit is een doos van Pandora opengegaan. Voor het eerst in haar bestaan zal de Europese Unie niet uitbreiden, maar krimpen, met vooralsnog 65 miljoen mensen. Dat is een forse tegenslag voor het beschavingsproject dat EU heet. De keuze van de Britten om uit de EU te stappen zal verstrekkende en nu nog niet te voorziene gevolgen hebben.

Het is achteraf toch wel zeer kwalijk dat David Cameron een intern partijprobleem tot een probleem voor de gehele EU heeft gemaakt. Hij wilde met het referendum de eenheid in zijn Conservatieve Partij herstellen. Voor het Verenigd Koninkrijk zal de erfenis beroerd zijn. Great Britain zou weleens Little England kunnen worden als de Schotten een onafhankelijkheidsreferendum uitschrijven. Maar de grootste verliezers zijn de jongeren. Een oud-studente van me, die nu in Engeland verblijft, stuurde me een mail waaruit terecht frustratie sprak: 'Jouw generatie, de

ouderen, wil uit de Europese Unie, mijn generatie ziet juist wel toekomst in de EU; wij voelen ons verraden.'

* * *

De brexit is te verklaren uit het breed heersende verlangen naar nationale eigenheid. Er is een Engels gezegde: 'Fear breeds proximity.' Als mensen angstig zijn, vallen ze terug op het vertrouwde: op hun familie, de buurt, het dorp, de stad, het eigen land. Er is door de globalisering veel angst voor verlies van de culturele eigenheid en men vindt niet ten onrechte dat slechts een kleine bovenlaag er de vruchten van plukt. Deze angst uit zich in woede en zoekt een uitlaatklep. Die wordt gevonden in de elite, en 'Europa' is in de beeldvorming de ultieme manifestatie van deze elite. Veel Britten verlangen terug naar een wereld die er niet meer is. 'Ik wil mijn land terug zoals het twintig jaar geleden was', hoor je dan. Maar dat komt nooit meer terug, is het antwoord. De *leave*-stemmers beseffen dat ook wel, maar in hun onzekerheid klampen ze zich aan het verleden vast.

Volksmenners als Nigel Farage, Geert Wilders en Marine Le Pen spelen in op deze gevoelens. Zij zoeken en vinden de grenzen van

de rechtsstaat en treden daar soms bewust buiten. De EU staat voor die rechtsstaat. Vrede en veiligheid zijn nooit vanzelfsprekend. De Europese Unie is een beschavingsproject en dankzij de Europese samenwerking voeren we geen oorlog met elkaar. Dat argument blijft ook anno 2016 recht overeind. Zo dik is het vernis van onze beschaving nu ook weer niet.

Volksmenners verdienen fors tegengas. Het probleem in Europa en in Nederland is dat het politieke midden zich onvoldoende laat horen, waardoor de flanken het debat hebben kunnen kapen. Het midden mag nu niet duiken. Dat is ook de opdracht voor de christendemocraten in de EVP en het CDA. Alle grote vraagstukken van deze tijd vragen om een sterk Europa: een revanchistisch Rusland, de Levant staat in brand, Syrië, Irak, Noord-Afrika, het vluchtelingenvraagstuk. De lijst is zelden zo lang geweest als nu. In die zin word ik alleen nog maar meer Europeaan. Leg mij bijvoorbeeld uit hoe je de enorme migratiestromen, die de komende jaren alleen maar zullen groeien, zonder de EU kunt reguleren, tenzij je wilt dat alle zuidelijke landen vluchtelingenkampen worden. Het is een illusie om te denken dat hekken tussen landen de problemen oplossen. Ook na deze brexit zullen mensen naar Calais blijven komen in de hoop eens de oversteek te kunnen maken.

* * *

Ik hoop dat de uitslag van het Britse referendum de opmaat is voor een fundamentele discussie over de vraag welke kant we met de EU op moeten. De EU is nu ook politiek uit balans. Joseph Luns heeft zijn nek er ooit voor uitgestoken om de Britten bij de EU te halen, juist vanwege die machtsbalans. Nederland heeft het Britse lidmaatschap altijd gezien

als een verzekering tegen de continentale dominantie van Frankrijk en Duitsland. Groot-Brittannië was bovendien een partner voor vrijhandel. Maar de kiezer heeft gesproken. Eerst nadenken, dan pas handelen, is nu het devies. De founding fathers van de EU hebben inmiddels onder Duitse leiding een begin van een richting aangegeven. Zij zijn terecht niet gevlucht in de mantra 'Hoe meer integratie, hoe beter'.

De vlucht in referenda lijkt erg democratisch, maar degradeert gekozen volksvertegenwoordigers tot jaknikkers

Er bestaat geen eenvoudig recept om het de boze burger naar de zin te maken. De vlucht in referenda, het favoriete instrument van de eerdergenoemde volksmenners, lijkt erg democratisch, maar degradeert gekozen volksvertegenwoordigers tot jaknikkers en zet onze vertegenwoordigende democratie onder druk. 'Beter luisteren naar de burger' klinkt aardig, maar als al die burgers iets anders willen, zal de zo verguisde politieke elite haar verantwoordelijkheid moeten nemen.

Binnen de EU rust nu een zware verantwoordelijkheid op de schouders van Duitsland en zijn bondskanselier, onze geestverwant Angela Merkel: de Britten staan buitenspel en Frankrijk gaat door een politiek en economisch uiterst woelige periode. Er is geen ervaring met scenario's voor een uittreding. Wie weet komen de Britten (of moet ik zeggen de Engelsen?) de komende jaren op een moment bij zinnen en blijven ze alsnog binnen een hervormde EU.